

Phenikaa Electronics áp dụng hệ thống kích hoạt và kiểm soát dây chuyền sản xuất bằng QR code - một trong những giải pháp sản xuất thông minh với tính năng bảo mật vượt trội. Nguồn: dantri.com.vn.

TÁC ĐỘNG CỦA KINH TẾ SỐ ĐỐI VỚI THỊ TRƯỜNG LAO ĐỘNG VIỆT NAM

Phạm Ngọc Sơn

Công ty Cổ phần Đầu tư Liên doanh Việt Anh

Kinh tế số mang đến nhiều cơ hội cho thị trường lao động Việt Nam như tăng năng suất, tạo việc làm mới, cải thiện kỹ năng và thúc đẩy tính linh hoạt trong công việc. Nhưng đồng hành với thuận lợi là những thách thức lớn, như nguy cơ mất việc làm, chênh lệch kỹ năng, áp lực lên hệ thống giáo dục, phát sinh nhiều vấn đề pháp lý... Để phát triển một môi trường lao động bền vững, sự hợp tác giữa chính phủ, doanh nghiệp và người lao động là yếu tố quyết định. Nhận thức đúng đắn và hành động kịp thời sẽ giúp Việt Nam tận dụng lợi thế từ nền kinh tế số và vượt qua các trở ngại.

Kinh tế số và thị trường lao động

Kinh tế số là nền kinh tế dựa trên công nghệ thông tin và truyền thông, nơi các hoạt động kinh tế như sản xuất, phân phối và tiêu dùng được thực hiện qua các nền tảng kỹ thuật số. Đây không chỉ là chuyển đổi mô hình kinh doanh mà còn là yếu tố thúc đẩy đổi mới và tăng trưởng kinh tế toàn cầu. Tại Việt Nam, kinh tế số đang ngày càng khẳng định vai trò quan trọng trong sự phát triển của đất nước. Theo Bộ Thông tin và Truyền thông (nay là Bộ Khoa học và Công nghệ), năm 2024, quy mô kinh tế số của Việt Nam đạt khoảng 17% GDP, tăng trưởng nhanh chóng so với những năm trước. Các lĩnh vực nổi bật trong kinh tế số Việt

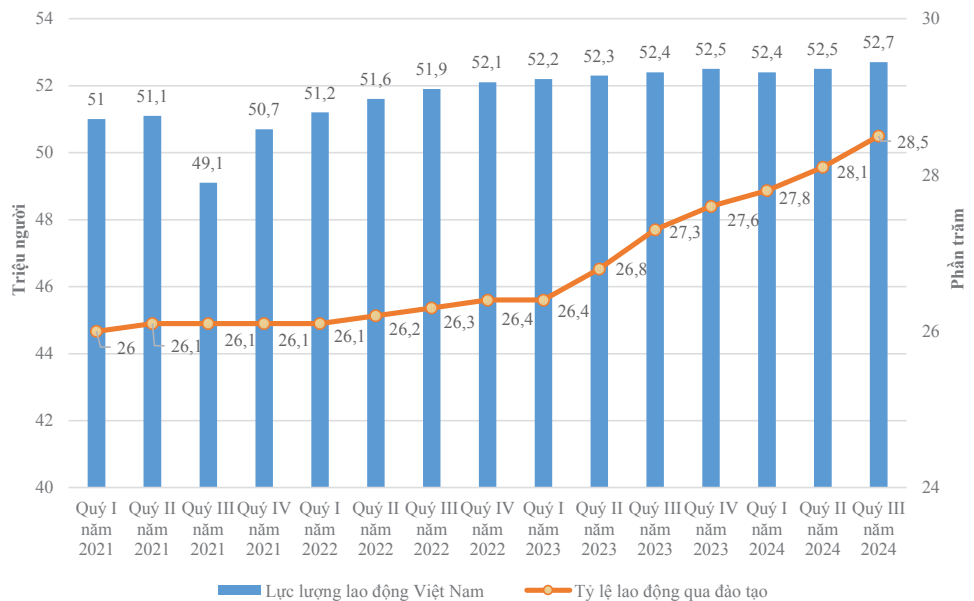
Nam gồm thương mại điện tử, tài chính công nghệ (fintech), công nghệ thông tin và sản xuất thông minh. Việt Nam hiện có hơn 70 triệu người sử dụng internet, tạo nền tảng vững chắc cho các hoạt động kinh doanh trực tuyến. Đáng chú ý, nhiều doanh nghiệp đang tích cực chuyển đổi số, kết hợp công nghệ vào quy trình vận hành và quản lý. Xu hướng này không chỉ tạo ra cơ hội mới cho các doanh nghiệp mà còn mở ra nhiều việc làm trong các lĩnh vực liên quan.

Sự phát triển của kinh tế số đang tạo nên những thay đổi sâu sắc đối với thị trường lao động Việt Nam, mở ra cả cơ hội lẫn thách thức. Như đã nêu trên, kinh tế số tại Việt Nam đang tăng trưởng mạnh mẽ, đạt khoảng 17% GDP vào năm 2024. Quá trình chuyển đổi số trong các doanh nghiệp và bùng nổ của các ngành kinh tế số đã ảnh hưởng đáng kể đến cơ cấu và chất lượng nguồn lao động. Theo Tổng cục Thống kê, lực lượng lao động Việt Nam hiện nay có khoảng 52,7 triệu người, với tỷ lệ lao động qua đào tạo đạt 28,5% vào năm 2024 (hình 1). Các lĩnh vực như công nghệ thông tin, thương mại điện tử và dịch vụ số không chỉ tạo ra nhiều việc làm mới mà còn đòi hỏi người lao động phải nâng cao kỹ năng chuyên môn, đặc biệt là các kỹ năng liên quan đến công nghệ. Cụ thể, trong khu vực dịch vụ - một trong những lĩnh vực chịu tác động lớn từ kinh tế số - hiện chiếm 40,5% tổng số lao động có việc làm. Các ngành như logistics, fintech, và phát triển phần mềm đang trở thành những ngành “hấp dẫn”, thu hút nguồn nhân lực trẻ và có tay nghề cao. Ngoài ra, việc làm trực tuyến và làm việc từ xa cũng trở nên phổ biến hơn nhờ vào các công cụ công nghệ và nền tảng số. Tuy nhiên, thách thức vẫn tồn tại. Nhiều ngành truyền thống như sản xuất nông nghiệp đối mặt với nguy cơ giảm việc làm do tự động hóa và số hóa. Tỷ lệ thất nghiệp trong độ tuổi lao động tại Việt Nam vẫn ở mức 2,26%, trong khi tỷ lệ thiếu việc làm đạt 1,99%, đặt áp lực lớn lên chính sách hỗ trợ và tái đào tạo cho lực lượng lao động.

Tác động của kinh tế số đối với thị trường lao động

Kinh tế số đang tạo ra nhiều cơ hội và thay đổi tích cực đối với thị trường lao động Việt Nam. Một trong những lợi ích đáng kể là tăng năng suất lao động thông qua ứng dụng công nghệ tự động hóa và dữ liệu lớn (Big data). Các doanh nghiệp có thể cải thiện hiệu quả hoạt động, giảm sai sót và tăng tốc độ sản xuất, từ đó tạo ra giá trị kinh tế cao hơn. Bên cạnh đó, kinh tế số thúc đẩy tạo ra việc làm mới trong các lĩnh vực công nghệ và dịch vụ số, như lập trình, phân tích dữ liệu và quản lý nền tảng số. Những công việc này đáp ứng nhu cầu lao động trẻ có trình độ cao, đồng thời giảm áp lực thất nghiệp cho các nhóm lao động có kỹ năng phù hợp. Ngoài ra, sự phát triển của các nền tảng học trực tuyến giúp cải thiện kỹ năng lao động, mang lại cơ hội học tập và nâng cao năng lực cho người lao động. Học tập suốt đời trở thành xu hướng thiết yếu, giúp lực lượng lao động thích nghi với những thay đổi không ngừng của công nghệ. Cuối cùng, kinh tế số hỗ trợ tính linh hoạt trong công việc, với các mô hình làm việc từ xa và làm việc tự do (freelance). Người lao động có thể tận dụng kết nối Internet để làm việc mọi lúc, mọi nơi, tạo ra sự cân bằng giữa công việc và cuộc sống.

Bên cạnh những lợi ích mà kinh tế số mang lại, các thách thức đối với thị trường lao động Việt Nam cũng không thể bỏ qua. Nguy cơ mất việc làm là một

Hình 1. Lực lượng lao động từ 15 tuổi trở lên (triệu người) và tỷ lệ lao động qua đào tạo có bằng chứng chỉ theo quý, giai đoạn 2021-2024.

trong những vấn đề đáng lo ngại nhất. Tự động hóa và robot đang dần thay thế các công việc lao động tay chân hoặc lặp đi lặp lại, đẩy nhiều người lao động có trình độ thấp vào nguy cơ thất nghiệp. Chênh lệch kỹ năng là một thách thức khi các công việc mới yêu cầu kỹ năng số ngày càng cao. Nhiều người lao động, đặc biệt ở vùng nông thôn, không có cơ hội nâng cao năng lực của mình, dẫn đến khoảng cách ngày càng lớn giữa lao động có kỹ năng cao và lao động không theo kịp công nghệ. Áp lực đối với hệ thống giáo dục và đào tạo là điều không thể tránh khỏi khi chương trình đào tạo hiện tại chưa đáp ứng kịp nhu cầu thị trường. Thiếu hụt khóa học chuyên sâu về công nghệ khiến lao động trẻ khó đáp ứng nhu cầu công việc hiện đại. Vấn đề pháp lý và quyền lợi lao động trong môi trường số cũng cần được quan tâm. Các mô hình làm việc mới như freelance hoặc kinh doanh trực tuyến thường không được bảo vệ bởi các chính sách lao động truyền thống, tạo ra khoảng trống pháp lý cần lấp đầy. Cuối cùng, sự phát triển không đồng đều giữa các khu vực làm tăng khoảng cách kinh tế và cơ hội tiếp cận công nghệ giữa thành thị và nông thôn. Những thách thức này đòi hỏi sự hợp tác giữa Chính phủ, doanh nghiệp và người lao động để xây dựng một môi trường lao động bền vững trong thời đại kinh tế số.

Giải pháp và khuyến nghị

Trong bối cảnh kinh tế số đang không ngừng phát triển, việc xây dựng các giải pháp hiệu quả để tận dụng cơ hội và vượt qua thách thức là điều cần thiết. Dưới đây là một số giải pháp và khuyến nghị hướng đến sự phát triển bền vững của thị trường lao động Việt Nam:

Đối với Chính phủ: Vai trò của nhà nước là hết sức quan trọng trong việc định hình thị trường lao động thời kinh tế số. Chính phủ cần tiếp tục xây dựng và thực thi các chính sách hỗ trợ chuyển đổi số, đảm bảo rằng mọi tầng lớp lao động, từ thành thị đến nông thôn, đều có thể tiếp cận công nghệ. Đồng thời, các chương trình đào tạo và tái đào tạo lao động cần được đầu tư mạnh mẽ, với mục tiêu trang bị kỹ năng số cho lực lượng lao động hiện tại và tương lai. Ngoài ra, việc xây dựng khung pháp lý phù hợp để bảo vệ quyền lợi lao động trong các mô hình làm việc mới như freelance hoặc làm việc từ xa là điều cần thiết.

Đối với doanh nghiệp: Doanh nghiệp cần đóng vai trò tiên phong trong đầu tư công nghệ và đào tạo nhân

lực. Các tổ chức có thể hợp tác với các cơ sở giáo dục để triển khai chương trình đào tạo thực tế, nhằm trang bị kỹ năng phù hợp với nhu cầu công việc. Đồng thời, doanh nghiệp cần khuyến khích và hỗ trợ nhân viên tham gia các khóa học trực tuyến, qua đó nâng cao năng lực cạnh tranh trong môi trường số.

Đối với người lao động: Người lao động cần chủ động hơn trong việc nâng cao kỹ năng và thích ứng với sự thay đổi của công nghệ. Học tập suốt đời và sẵn sàng thay đổi là hai yếu tố quan trọng để người lao động không bị tụt lại phía sau. Việc tham gia các khóa học về lập trình, phân tích dữ liệu, và kỹ năng quản lý công nghệ sẽ giúp cải thiện cơ hội việc làm trong tương lai.

Hợp tác quốc tế: Việt Nam cần học hỏi kinh nghiệm từ các quốc gia tiên tiến về phát triển kinh tế số và xây dựng chính sách lao động phù hợp. Việc tham gia các sáng kiến toàn cầu và hợp tác với các tổ chức quốc tế sẽ tạo cơ hội để nâng cao năng lực cho cả quốc gia và lực lượng lao động.

Thay lời kết

Kinh tế số đang mở ra một chương mới đầy triển vọng cho phát triển kinh tế và thị trường lao động Việt Nam. Những lợi ích mà nó mang lại, từ tăng năng suất lao động, tạo ra các công việc mới, đến cải thiện kỹ năng lao động và thúc đẩy tính linh hoạt trong công việc, không chỉ góp phần thúc đẩy tăng trưởng kinh tế mà còn cải thiện đáng kể chất lượng cuộc sống cho người lao động.

Tuy nhiên, sự phát triển của kinh tế số cũng đặt ra không ít thách thức. Nguy cơ mất việc làm do tự động hóa, chênh lệch kỹ năng, áp lực đối với hệ thống giáo dục và các vấn đề pháp lý là những rào cản cần được giải quyết. Để tận dụng tốt các cơ hội từ kinh tế số, Việt Nam cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa Chính phủ, doanh nghiệp và người lao động nhằm xây dựng một môi trường lao động bền vững và thích nghi với sự thay đổi. Trong bối cảnh kinh tế số ngày càng phát triển mạnh mẽ, việc nhận thức và giải quyết các tác động của nó đối với thị trường lao động không chỉ là nhu cầu cấp thiết mà còn là chìa khóa để xây dựng một tương lai thịnh vượng và bền vững cho Việt Nam.